

az olyan közlés, melynél mindezt csupán csak sejtnei lehet. Teljesen kimerítő magyarázatokra nem kellett volna törekedni, hiszen az ilyen feladat évekkel halasztotta volna el a kiadvány megjelenését; de sok helyütt könnyű lett volna a csonkot, mit egy-egy irat most jelent, tájékoztató megjegyzésekkel kiegészíteni. *Hajnal István.*

A Petőfi-Társaság ötven esztendeje 1876—1926. A szerkesztésért felelős Sas Ede. A Petőfi-Társaság kiadása. Amikor a Petőfi-Társaság 1876-ban megalakult, Jókai Mór első elnöki megnyitójában megemlékezett a Petőfi által alakított Tizek Társaságáról, melynek az volt a célja, hogy a fiatal írókat a folyóirat-szerkesztők és kiadók önkényétől mentesítse. Hasonlóan határozta meg Jókai is a Petőfi-Társaság célját: «A szépirodalmat, mint életpályát emancipálni és önállásra juttatni». Ezt a Társaság úgy gondolta elérni, hogy saját kiadásában jelenteti meg tagjainak műveit és saját folyóiratában ad nekik érvényesülési teret. A Társaság a mult esztendőben ünnepelte meg ötvenéves fennállását és ennek emlékére egy könyvet adott ki. Az emlékkönyv bevezetőjében a Társaság tiszteletbeli elnöke, Herczeg Ferenc ezt írja: «A Petőfi-Társaság egyik legfontosabb feladata, amelyet nagyszerű sikerrel végez: a Petőfi-kultusz ápolása». Ez a két elnöki kijelentés az ötven év két határmezsgyéjén jellemző a Petőfi-Társaság életének belső fejlődésére. A Társaság nagy irodalmi célokkal indult meg, melyeket nem tudott megvalósítani. Folyóiratai (a «Petőfi-Társaság Lapja» és a «Koszorú») két, illetőleg három évfolyamot értek meg, évkönyvéből hat kötet jelent meg. A századfordulókör meginduló új magyar irodalom más, tőle idegen utakon kezdett fejlődni. Így a Petőfi-név, mely a megalakuláskor csak világitó szimbólum volt, mindinkább középponti céllá vált. A Társaság minden erejét a Petőfi-kultusz emelésére irányította és ezen a téren kétségtelenül jelentékeny eredményekre tekinthet vissza. Habár a Petőfi-irodalom legnagyobb szabású termékei (mint Ferenczi Zoltán Petőfi-életrajza, Horváth János Petőfi-könyve, a Havas- és Voinovich-féle Petőfi-kiadások) nem is az ő kiadásában jelent meg, megindított Petőfi-Könyvtár címen egy sorozatot, melynek harminc füzeté között több jelentős munka akad. Kiadta a Petőfi-albumot és a Petőfi-almanachot.

Megteremtette a Petőfi-házat és ha az ma nincs is az ő birtokában, a Petőfi-múzeum anyagának összegyűjtése a Társaság fáradhatatlan buzgalmának köszönhető. A Társaság minden ünnepelésben jelentős részt vett, mely Petőfi nevének kultuszát szolgálta és különösen nagy érdemei vannak a Petőfi-centennarium megrendezése körül. Teljes joggal írja Herczeg Ferenc: «Annyi bizonyos: hogy Perőfi alakja ma tiszta fényben és teljes nagyságban áll a nemzet és a külföld előtt, az túlnyomórésztben a Petőfi-Társaság évtizedes agitációjának eredménye».

Az emlékkönyv részletesen hozza a nagygyűlések programját, az elhangzott beszédek rövid ismertetésével, a Petőfi-centennarium eseményeit és Pekár Gyula és Ferenczi Zoltán elnöki tagavató beszédeit. Keveset ír a Petőfi-Társaság kiadványairól és félévszázados hatásáról, pedig irodalmi szempontból ez kétségtelenül fontosabb, habár nehezebb is lett volna. Az emlékkönyv megérdemelte volna a gondosabb szerkesztést. Hemzseg a sajtóhibáktól, ami különösen évszámoknál megtevésztő és bántó. *Farkas Gyula.*

Hatvany Lili: En garde! Kis gyerekek szeretnek színházat játszani. Bábukat megnevezik, ide-oda tologatják és az esetlen mozgásokban csodálatos történeteket látnak. Hatvany Lili csillogó szemmel ül alakjai előtt, ügyeskedik, különféle címkeket akaszt rájuk és boldog iparkodással rángatja őket; nagystíli emberek ezek, bizony!

Carlo 25 éve tiporja a női szíveket. Nem ismer kíméletet és ellenállást, ragadozó. Természetesen érdekes ember, tehát gögös, egoista, nem szép, de őrlítőszemű, hidegen okos, amint azt Hatvany Lili buzgón előszámolja. Kevésbé természetesen ostoba, gyámoltalan, ügyetlen szájhős, aki szerelmi vallomásába véletlenül beleszövi régi kalandjait és folytonosan magyarázza meg magyarátzatja veszedelmes voltát, hogy elhigyjék neki; ilyennek sikerül a darabban. Ellenfele, a nagy nő, természetesen... (lásd mint fent); a darab persze itt is cáfolja az intenciókat. A nagy nő ostobaságokat beszél, midőn fölényes, jámbor, midőn játszik a férfi szerelmével és ellenszenves, amidőn anya. Nagy párbajuk, a két elsőrendű vívó összecsapása pedig a valóságban bosszantóan együgyű. Mind egyik önmagáról beszél, szünetlenül, unalmasan, mégis nagyon vonzódnak

egymáshoz. A legegyszerűbb fogásokat alkalmazzák, a legátlátszóbb cselekkel keltik fel egymás féltékenységét, közhelyeket mondogatnak, ám Hatvány Lili két szellem nagyszerűen merész harcát élvezzi bennük.

És megfigyelőkéességét is, amire nagyon büszke! A társaság életét ő mint főlényes intellektus szemléli és finoman ellesett vonásokat alkalmaz mellékalakjai rajzában. Észrevette például, hogy snobok is vannak a társaságban és ezért egy kegyelmes úr a paralízisig menően állandóan emlegeti előkelő ismeretségét. (Ez a megfigyelés érdemén kívül egyúttal komikus hatás is — kettős jeles.) Észrevette, hogy vannak naiv rossz nők, jelentéktelen világiak, megértő, diszkrét, úri barátok és mindegyik tapasztalatából érdekes, eddig nem látott alakot gyúrt. Így kell darabot írni!

h. g.

René Benjamin: Honoré de Balzac esodálatos élete. A lángész titokzatos voltánál fogva mindig izgató probléma s ezért a regényírók szívesen választják tárgyul egy-egy nagy ember életét. Az ilyen zseni-regényekben rendszeren sok-sok külsőséget, anekdótaszzerű adalékokat, általánosan ismert és regényesre átfestett életrajzi adatot találunk, de ritkán látjuk meg bennük a lángészt magát. A regény «róla vetett árnyék, de nem ő az mégsen». A tudományos életrajzok is csak ilyen árnyékok; a költő erősebb képzeletével sokszor többet tud adni, közelebb tud férkőzni a nagy ember lelkéhez, de hű képét ő sem adhatja. Mereskovszki Lionardo-ja például sokkal inkább orosz, semhogy a művészettörténet nagy olasz mestere lehetne. Az expresszionista Franz Werfel Verdije, ez az önmagában kételkedő, neuraszténiasan tehetetlen öregúr, szintén igazán messze esik az igazi Verditől. Milyen Benjamin Balzacja?

A kissé hatásvadászó cím a regény három részének ugyanilyen címeivel együtt (Küzdelem az élettel, A lángész diadala, Küzdelem a halállal) azt a gyanút kelti bennünk, hogy közepes író munkájával lesz dolgunk. Ez a gyanúnk a regény elolvasása után bizonyosságá fokozódik.

A szerző nem nagy tehetség, de ügyes tollforgató, aki ismeri Balzac munkáit, meg a Balzac-irodalmat s a nagy regényíróra vonatkozó sok apró életrajzi adatot elég elfogadható regényformába tudja önteni. Elvonultatja előttünk Balzac keserves küzdel-

meit, szerencsétlen üzleti vállalkozásait, anyagi bajait, szerelmeit, betegségeit s végső összeroppanását. Történetének korrajzi háttere nincs. Hogy futólag, de csak nagyon futólag és felszínesen szerepelteti George Sand-t, Mme Récamiert, Chateaubriand-t, Hugot, Lamartinet, Heinet stb., az korrajznak igen kevés. Nem látjuk az akkori Párizs képét, irodalmi, társadalmi és politikai életét, ami a világhírű mileurajzolóiról írt regényben öreg hiba. E helyett sok fölösleges anekdótaszzerű apróságot és untig ismert külsőséget kapunk Balzacról. Azért tagadhatatlan, hogy a kiváló író robusztus egyéniségét elég élénken s a valósághoz híven tudja megrajzolni s ez a regény legnagyobb érdeme.

Elénk tudja varázsolni a hatalmas fizikummal párosult lelket, mely folytonosan a tervezés és a munka lázában izzik, az óriási akaraterőt, mely csodákat művel s a hatalmas képzeletet, melyet minden kis benyomás lángra lobbant s bámulatos munkára indít. Látjuk furcsa, erőszakos modorát, szézzeljeit, heves vérmérsékletét, naivságát, hiúságát, túltengő önértetét, nagyozolását, halljuk óriási szóáradatait, melyekkel mindenkit lenyűgöz és szuggerral.

Megpróbálkozik azzal is, hogy nagyobb lélekrajzokban élénk állítsa az alkotó Balzacot, láttassa magát az írás munkáját, egy-egy regényének készüését, az ezzel járó idegfeszültséget, extázist, örömet és kínzó erőlködést. Ezek a lélekrajzok már mesterkéltnek tetszenek, bár mozgalmasságuk, valószínűségük nem tagadható. Ki tudja, így dolgozott-e Balzac vagy egészen másképen? Itt már cserben hagyja ereje az író. Hogy a lángeszű alkotó lelkének igazán a mélyére tudjon hatolni, Balzacnak kellene lennie, ezt pedig nem kívánhatjuk René Benjaminról.

Általában azt mondhatjuk erről a regényes életrajzról, hogy nem nagyon mély és nem nagyon művészi munka, de nem is ízléstelen s olvasmánynak elég érdekes és mulattató.

Még néhány szót a fordításról. Ifj. Bókay János jótollú, magyar íróember, miért «fordít» hát ilyeneket: ő egyedül *szolgál* példát erre; *melyek* faragványain meglátszik, *melyek* házai (melyeknek helyett), *túlsok és mit tesz Isten, lekésem* a társaskocsit, dolgozom mint egy *kocsiló*? Csak nem azért, hogy a «baloldali» olvasóközönségnek kedveskedjék velük? *Szinyei Ferenc.*